

dr hab. Jolanta Lubocha-Kruglik, prof. UŚ
Instytut Językoznawstwa
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: jolanta.lubocha-kruglik@us.edu.pl

Recenzja

rozprawy doktorskiej pani magister Agaty Jankowicz

pt. *Dekonstrukcja dyskursu politycznego w rosyjskojęzycznych parodiach audiowizualnych*
(257 stron)

Przedmiotem niniejszej recenzji jest rozprawa doktorska pani magister Agaty Jankowicz pt. *Dekonstrukcja dyskursu politycznego w rosyjskojęzycznych parodiach audiowizualnych*, przygotowana pod opieką naukową pana dr. hab. Bogumiła Ostrowskiego, prof. UKEN, oraz dr Gabrieli Sitkiewicz.

Podstawowe dane o Doktorantce

Pani mgr Agata Jankowicz jest badaczką rosyjskiego dyskursu politycznego oraz jego parodystycznych realizacji audiowizualnych. W latach 2021–2025 realizowała kształcenie w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w dyscyplinie językoznawstwo, przygotowując rozprawę doktorską pt. *Dekonstrukcja dyskursu politycznego w rosyjskojęzycznych parodiach audiowizualnych*.

Tytuł magistra filologii rosyjskiej (specjalność: przekładoznawstwo) uzyskała w 2021 roku na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, z wyróżnieniem. Praca magisterska pt. *Język utworów poetyckich w agitacyjnych plakatach „Okna TASS”* miała charakter analityczno-językoznawczy i zapowiadała późniejsze zainteresowania badawcze autorki związane z dyskursem propagandowym i multimodalnością

Wcześniej Kandydatka ukończyła studia I stopnia na tym samym uniwersytecie (filologia rosyjska z językiem francuskim), również z wyróżnieniem, oraz odbyła semestralną wymianę ERASMUS+ na Moskiewskim Państwowym Uniwersytecie Pedagogicznym. Uzupełnieniem wykształcenia są studia podyplomowe z zakresu przygotowania pedagogicznego do nauczania języka rosyjskiego i angielskiego

Przebieg pracy naukowo-badawczej Agaty Jankowicz cechuje się konsekwentnym rozwojem tematycznym. Jej badania koncentrują się na analizie rosyjskiego dyskursu politycznego, mechanizmach parodii i dekonstrukcji dyskursu w przestrzeni medialnej, zjawiskach precedensowych, intertekstualnych i interdyskursywnych, lingwistycznej analizie tekstów artystycznych i audiowizualnych.

Dorobek naukowy mgr Agaty Jankowicz obejmuje liczne publikacje w punktowanych czasopismach naukowych (m.in. „Studia Rossica Posnaniensia”, „Przegląd Rusycystyczny”, „Slavica Wratislaviensia”), a także regularne wystąpienia na konferencjach międzynarodowych w Polsce i za granicą. Kandydatka była również stypendystką i uczestniczką projektów badawczych NAWA (PROM, STER) oraz realizowała projekt badawczy doktoranta Szkoły Doktorskiej poświęcony teoretycznym i metodologicznym podstawom rozprawy doktorskiej.

Ocena rozprawy doktorskiej

Już na wstępie chcę podkreślić, że przedłożona mi do recenzji dysertacja spełnia wszystkie wymagania ustawowe stawiane rozprawom doktorskim, a w wielu aspektach wyraźnie je przekracza. Autorka zaprojektowała i zrealizowała badanie o wysokim stopniu złożoności metodologicznej, obejmujące analizę współczesnych tekstów audiowizualnych funkcjonujących w przestrzeni nowych mediów, przy jednoczesnym zachowaniu rygoru terminologicznego, metodologicznego i interpretacyjnego właściwego badaniom lingwistycznym.

Mgr Agata Jankowicz bardzo precyzyjnie określa zarówno charakter analizowanych tekstów (parodie o charakterze audiowizualnym), jak i ich zakotwiczenie dyskursywne. Materiał badawczy został jasno zdefiniowany pod względem językowym, medialnym i temporalnym. Ramy czasowe badań (lata 2012–2022) zostały przekonująco uzasadnione jako okres intensywnego rozwoju parodystycznych form reakcji na rosyjską komunikację polityczną w przestrzeni cyfrowej. Takie osadzenie materiału empirycznego świadczy o wysokiej świadomości badawczej Autorki i pozwala traktować analizowane parodie jako reprezentatywne dla badanego etapu rozwoju dyskursu.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, iż Autorka nie ujmuje parodii wyłącznie jako zjawiska stylistycznego czy humorystycznego. Konsekwentnie traktuje ją jako narzędzie dekonstrukcji dyskursu politycznego, umożliwiające ujawnienie mechanizmów perswazji, manipulacji oraz strategii kreowania rzeczywistości politycznej. Dzięki temu przedmiot badań został osadzony na styku analizy dyskursu politycznego, badań nad intertekstualnością oraz refleksji nad funkcjonowaniem parodii w komunikacji publicznej, przy zachowaniu nadrzędnej perspektywy językoznawczej. Interdyscyplinarność rozprawy nie prowadzi tu do rozmycia aparatu pojęciowego, lecz przeciwnie — służy jego funkcjonalnemu wzmocnieniu.

Cel główny rozprawy został sformułowany jednoznacznie jako analiza zabiegów stosowanych przez twórców parodii audiowizualnych w celu dekonstrukcji poszczególnych elementów rosyjskiego dyskursu politycznego oraz określenie funkcji dokonywanych transformacji. Istotne jest przy tym, że cel ten nie pozostaje na poziomie deklaratywnym, lecz został przełożony na konkretne pytania badawcze i procedury analityczne, konsekwentnie realizowane w kolejnych rozdziałach pracy. Na podkreślenie zasługuje także ścisłe powiązanie celów rozprawy z przyjętą metodologią badań. Mgr A. Jankowicz świadomie sięga po analizę intertekstualną i interdyskursywną, osadzoną w perspektywie analizy dyskursu. Takie ujęcie umożliwia nie tylko identyfikację przekształceń formalnych obecnych w parodiach, lecz także interpretację ich funkcji demaskatorskiej wobec oryginalnych wypowiedzi i schematów dyskursu politycznego. Cel badania realizowany jest zatem zarówno na poziomie opisu, jak i interpretacji oraz wyjaśniania analizowanych zjawisk, co należy uznać za istotny walor metodologiczny rozprawy. Taki sposób zaprojektowania badań świadczy o wysokiej świadomości metodologicznej Doktorantki i stanowi rzetelną podstawę dla analiz szczegółowych przeprowadzonych w dalszych częściach dysertacji.

Rozprawa ma logiczną, przejrzystą strukturę, którą tworzą: wprowadzenie, osiem rozdziałów podzielonych na podrozdziały, podsumowanie, bibliografia, wykazy symboli, wykaz tabel, schematów i wykresów oraz wykaz ilustracji.

W rozdziale pierwszym Autorka podejmuje trudne zadanie zmierzenia się z wieloznacznym pojęciem dyskursu politycznego. Na szczególne uznanie zasługuje fakt, iż nie ogranicza się tutaj do jednej, arbitralnie wybranej definicji, lecz rekonstruuje główne nurty jego rozumienia, obecne zarówno w językoznawstwie, jak i w naukach społecznych. Należy przy tym podkreślić, że przegląd stanowisk teoretycznych nie ma charakteru encyklopedycznego — Autorka konsekwentnie wyodrębnia te ujęcia, które są funkcjonalnie przydatne z punktu widzenia dalszej analizy parodii

audiowizualnych, dzięki czemu rozdział zachowuje klarowny profil językoznawczy.

Istotnym walorem tej części pracy jest również wyraźne osadzenie dyskursu politycznego w praktyce komunikacyjnej, a nie w abstrakcyjnym opisie systemu językowego. Autorka trafnie podkreśla, że dyskurs polityczny należy ujmować jako dynamiczny proces komunikacyjny, przebiegający w konkretnych uwarunkowaniach społecznych, ideologicznych i medialnych. Takie ujęcie pozostaje w pełni spójne z przyjętą w dalszej części rozprawy perspektywą analizy dyskursu i umożliwia płynne przejście do badań nad tekstami wtórnymi.

Z metodologicznego punktu widzenia pozytywnie oceniam świadome zawężenie zakresu rozważań. Doktorantka nie dąży do całościowego opisu badań nad dyskursem politycznym, lecz selekcjonuje aspekty, które będą wykorzystywane w analizie empirycznej. Strategia ta pozwala uniknąć nadmiernego rozproszenia i wzmacnia spójność całej rozprawy – rozdział pełni tym samym funkcję nie tylko wprowadzającą, ale również porządkującą aparat pojęciowy konsekwentnie stosowany w dalszych częściach pracy.

Z perspektywy krytycznej można jedynie zauważyć, że część definicyjna jest miejscami bardzo rozbudowana, a zagęszczenie terminologii i odniesień teoretycznych może niekiedy utrudniać lekturę. W kilku fragmentach możliwe byłoby skrócenie prezentacji stanowisk lub silniejsze ich podporządkowanie bezpośrednim potrzebom analizy empirycznej. Nie jest to jednak uchybienie merytoryczne, lecz raczej kwestia proporcji i redakcyjnej ekonomii wywodu. Uwagi te nie zmieniają faktu, że Autorka wykazuje się tu bardzo dobrą orientacją w literaturze przedmiotu, umiejętnością krytycznego doboru definicji oraz zdolnością podporządkowania rozważań teoretycznych celom badawczym rozprawy.

Rozdział drugi rozprawy stanowi ważne ogniwo konceptualno-terminologiczne całej pracy. To właśnie w tej części Autorka porządkuje podstawowe pojęcia niezbędne do opisu badanego zjawiska, ujmując parodię polityczną jako przestrzeń transformacji, a dekonstrukcję jako nadrzędny cel i efekt tych przekształceń. Rozdział ten pełni zatem funkcję nie tylko teoretyczną, lecz także wyraźnie metodologiczną, przygotowując grunt pod analizy empiryczne. Doktorantka trafnie diagnozuje tutaj złożoność badań nad parodią oraz ryzyko nieostrości definicyjnej wynikające z konieczności łączenia różnych perspektyw badawczych (językoznawczej, literaturoznawczej, częściowo filozoficznej). Na szczególne uznanie zasługuje fakt, iż problem ten zostaje rozwiązany poprzez świadome doprecyzowanie najważniejszych dla pracy terminów — takich jak parodia,

dekonstrukcja, intertekstualność i interdyskursywność. Takie podejście świadczy o dojrzałości metodologicznej Doktorantki i pozwala uniknąć eklektyzmu pojęciowego.

Na wysoką ocenę zasługuje również konsekwentne uwzględnienie intersemiotycznego charakteru analizowanego materiału. Autorka wyraźnie wskazuje, że w parodiach audiowizualnych generowanie znaczeń nie ogranicza się do warstwy werbalnej, lecz obejmuje także komponent wizualny i audialny. Rozstrzygnięcie to ma istotne znaczenie metodologiczne, ponieważ legitymizuje późniejsze analizy znaków pozajęzykowych jako integralnej części procesu dekonstrukcji dyskursu.

Szczególnie przekonujące jest klarowne rozróżnienie między gramami językowymi, intertekstualnymi i interdyskursywnymi a samą dekonstrukcją. Autorka jednoznacznie wskazuje, że gry pełnią funkcję technik lub narzędzi, natomiast dekonstrukcja stanowi proces nadrzędny, ukierunkowany na demaskację mechanizmów funkcjonowania dekomponowanego dyskursu. Rozstrzygnięcie to porządkuje aparat pojęciowy rozprawy i zapobiega redukowaniu dekonstrukcji do poziomu formalnej zabawy językowej. Dodam jeszcze, że w rozdziale tym Doktorantka wykazuje również świadomość nieostrości granic między formami transformacyjnymi (takimi jak parodia, trawestacja czy pastisz), jasno zaznaczając roboczy charakter przyjmowanych rozstrzygnięć i ich dostosowanie do materiału empirycznego. Jest to szczególnie cenna praktyka metodologiczna w badaniach nad twórczością internetową, gdzie potoczne etykiety gatunkowe rzadko odpowiadają klasycznym klasyfikacjom naukowym.

Z dużym uznaniem przyjmuję także wprowadzenie perspektywy komunikacyjnej, w której parodia zostaje ujęta jako akt komunikacyjny osadzony w relacjach między autorem parodii, politykiem oraz odbiorcą. Wykorzystanie modelu relacyjnego pozwala Autorce przejść od opisu struktur tekstowych do analizy pragmatycznych warunków recepcji parodii, co jest szczególnie istotne w przypadku komunikacji internetowej, opartej na wspólnej wiedzy i rozpoznawalności odniesień.

W ujęciu całościowym rozdział drugi oceniam bardzo wysoko. Doktorantka nie tylko porządkuje w nim zaplecze terminologiczne, lecz także dokonuje jego świadomej adaptacji na potrzeby badań językoznawczych nad parodią audiowizualną. Zaproponowany aparat pojęciowy jest spójny, funkcjonalny i konsekwentnie wykorzystywany w dalszych analizach. Drobnej refleksji krytycznej wymaga jedynie możliwość silniejszego wyeksponowania — w formie krótkich

podsumowań — tych elementów definicji parodii i dekonstrukcji, które w części empirycznej pełnią funkcję wskaźników diagnostycznych. Uwagi te nie podważają jednak wysokiej wartości metodologicznej rozdziału, który stanowi solidną podstawę dla całej części analitycznej rozprawy.

W rozdziale trzecim Doktorantka zaznaja, czytelnika ze specyfiką materiału empirycznego oraz kontekstem jego funkcjonowania, traktując parodie internetowe nie jako kategorię jednorodną, lecz jako złożone zjawisko komunikacyjne, medialne i językowe. Takie ujęcie należy uznać za istotny walor rozdziału, ponieważ zapobiega upraszczającemu postrzeganiu parodii jako formy wyłącznie humorystycznej lub stylistycznej. Szczególnie przekonujące jest omówienie uwarunkowań społeczno-politycznych funkcjonowania parodii w przestrzeni rosyjskojęzycznego Internetu. Autorka trafnie wskazuje na napięcie między oficjalnym dyskursem politycznym a oddolnymi formami jego krytyki, ujmując parodię jako jeden z kanałów pośredniej ekspresji dystansu wobec władzy. Ujęcie to ma charakter wyważony i analityczny – Doktorantka unika publicystycznych ocen, koncentrując się na konsekwencjach tych uwarunkowań dla formy, strategii komunikacyjnych oraz mechanizmów oddziaływania analizowanych realizacji parodystycznych.

Z metodologicznego punktu widzenia na szczególną uwagę zasługuje precyzyjne określenie kryteriów doboru materiału empirycznego, obejmujących m.in. język, medium, ramy czasowe oraz relację parodii do konkretnych wypowiedzi bądź schematów dyskursu politycznego. Rozdział ten pełni tym samym funkcję swoistej „instrukcji lektury” dalszych analiz, przygotowując odbiorcę do zrozumienia, dlaczego w kolejnych częściach rozprawy badane są właśnie te, a nie inne realizacje parodystyczne. Taka transparentność doboru materiału istotnie wzmacnia wiarygodność całego projektu badawczego. Na podkreślenie zasługuje również konsekwentne rozróżnienie między parodią jako gatunkiem a parodią jako praktyką komunikacyjną. Autorka pokazuje, że w przestrzeni internetowej granice gatunkowe ulegają rozmyciu, a parodia funkcjonuje często jako strategia dyskursywna realizowana w różnych formach (m.in. skeczu, monologu, klipu montażowego czy animacji). Rozpoznanie to ma bezpośrednie przełożenie na część empiryczną rozprawy, w której Doktorantka unika sztywnego klasyfikowania materiału, skupiając się na mechanizmach dekonstrukcji dyskursu politycznego. Drobnej refleksji krytycznej wymaga jedynie możliwość silniejszego powiązania opisu specyfiki parodii internetowych z zaprezentowanym wcześniej aparatem pojęciowym, np. poprzez częstsze sygnalizowanie, które elementy opisywanej praktyki komunikacyjnej będą w dalszej części pracy interpretowane jako przejawy dekonstrukcji.

Część empiryczną rozprawy stanowią rozdziały 4–8. Autorka konsekwentnie realizuje tu przyjętą perspektywę analityczną, opartą na zestawianiu tekstów wyjściowych z ich parodystycznymi przekształceniami oraz na rekonstrukcji mechanizmów dekonstrukcji rosyjskiego dyskursu politycznego w przestrzeni internetowej. Analizy prowadzone są w sposób zdyscyplinowany i powtarzalny: Autorka identyfikuje obiekt w dyskursie pierwotnym, opisuje sposób jego przetworzenia w parodii, a następnie interpretuje funkcję pragmatyczną i dyskursywną tej transformacji. Dzięki temu część empiryczna nie przyjmuje formy zbioru przykładów, lecz ma charakter spójnego projektu badawczego.

W kolejnych rozdziałach mgr A. Jankowicz ukazuje zróżnicowanie technik dekonstrukcyjnych w zależności od rodzaju dekonstruowanego elementu dyskursu. Analizy sztamp i haseł politycznych ujawniają dominację gier językowych oraz przekształceń leksykalno-semantycznych, co Autorka trafnie wiąże ze stabilnością formalną tego typu jednostek i ich funkcją w kreowaniu wizerunku polityka. W rozdziałach poświęconych środkom perswazji i manipulacji ciężar analizy zostaje przesunięty na poziom funkcjonalno-pragmatyczny – dekonstrukcja realizuje się tu poprzez zmianę kontekstu, hiperbolizację wartościowania czy eksponowanie uproszczeń aksjologicznych, bez konieczności formalnego „zniekształcania” wypowiedzi.

Bardzo interesujący jest też rozdział poświęcony strategiom dyskursu politycznego i ujawnianiu taktyk unikania odpowiedzi, który można uznać za metodologicznie najbardziej modelowy fragment części empirycznej. Autorka w przejrzysty sposób opisuje relację strategia – taktyka i pokazuje, że parodystyczna dekonstrukcja polega tu na wyostrzeniu rozbieżności między pytaniem a odpowiedzią oraz na unaocznieniu naruszeń relewancji.

Istotnym rozszerzeniem perspektywy analitycznej są rozdziały poświęcone aktualizacji wypowiedzi precedensowych oraz dekonstrukcji znaków ekstralingwistycznych. Mgr A. Jankowicz przekonująco wykazuje, że w pierwszym przypadku dekonstrukcja realizuje się poprzez przesunięcia kontekstowe i zmianę funkcji pragmatycznej jednostek precedensowych, ujawniające ich ideologiczne „osady” i utrwalone schematy interpretacyjne. Z kolei analiza komponentu wizualnego i audialnego pokazuje, że mechanizmy dekonstrukcji nie ograniczają się do kodu werbalnego, lecz obejmują również znaki pozajęzykowe, analizowane jednak w sposób podporządkowany celom lingwistycznym i bez metodologicznego rozproszenia.

W ujęciu przekrojowym część empiryczna pozwala wyodrębnić kilka istotnych ustaleń badawczych. Po pierwsze, Doktorantka proponuje uporządkowany repertuar technik dekonstrukcyjnych, ukazując ich zróżnicowanie w zależności od typu dekonstruowanego elementu

dyskursu — od stabilnych klisz leksykalnych, przez strategie pragmatyczne, po znaki pozawerbalne. Po drugie, analizy mają wyraźny walor syntetyzujący: wnioski częściowe prowadzą do uogólnień o charakterze metodologicznym, które mogą znaleźć zastosowanie także w badaniach porównawczych. Po trzecie, Autorka konsekwentnie zachowuje dyscyplinę interpretacyjną, unikając normatywizacji ocen i atrybucji intencji polityków; parodia opisywana jest jako narzędzie ujawniania mechanizmów dyskursu, a nie jako „dowód” manipulacji w sensie pozanaukowym.

Moje uwagi wobec części empirycznej mają charakter drugorzędny i dotyczą głównie możliwości dalszego wzmocnienia warstwy syntetyzującej, np. poprzez bardziej regularne hierarchizowanie technik dekonstrukcyjnych i wyraźniejsze wskazywanie dominant w poszczególnych obszarach analizy. Nie wpływają one jednak na ogólną ocenę tej części rozprawy, która pozostaje spójna, przekonująca i warsztatowo bardzo dojrzała.

Konkluzja

Podsumowując, stwierdzam, że rozprawa doktorska Agaty Jankowicz stanowi wyjątkowo dojrzałe, metodologicznie spójne i poznawczo wartościowe opracowanie językoznawcze, wyraźnie przekraczające standardowe wymagania stawiane pracom doktorskim w dyscyplinie językoznawstwo. Autorka podejmuje w niej problematykę wymagającą wysokiej świadomości metodologicznej, realizując ją w sposób konsekwentny, zdyscyplinowany i analitycznie przekonujący. Rozprawa została zaplanowana jako interesujący projekt badawczy, w którym część teoretyczna, metodologiczna i empiryczna pozostają w ścisłej relacji funkcjonalnej. Doktorantka wykazuje bardzo dobrą orientację w literaturze przedmiotu, umiejętność krytycznej selekcji koncepcji oraz zdolność ich twórczego wykorzystania w analizie materiału empirycznego. Szczególnie wysoko należy ocenić umiejętne połączenie klasycznych narzędzi językoznawczych z elementami analizy pragmatycznej i polisemiotycznej, przy zachowaniu nadrzędności perspektywy lingwistycznej oraz pełnej świadomości granic dyscypliny językoznawstwo. Szerokie zaplecze teoretyczne rozprawy zostało konsekwentnie podporządkowane celom badawczym i skutecznie wykorzystane w części analitycznej.

Ponadprzeciętny poziom części analitycznej sprawia, że rozprawa nie tylko potwierdza bardzo dobre opanowanie warsztatu badawczego, lecz także wnosi nową, uporządkowaną wiedzę językoznawczą. Prowadzone analizy charakteryzują się wysokim poziomem warsztatowym, przejrzystą procedurą badawczą oraz umiejętnością przechodzenia od obserwacji jednostkowych do

uogólnień. Zaproponowany przez mgr Agatę Jankowicz repertuar technik dekonstrukcji rosyjskiego dyskursu politycznego stanowi Jej oryginalny wkład w badania nad współczesnym dyskursem politycznym. Na szczególne podkreślenie zasługuje też dyscyplina interpretacyjna Doktorantki. Mgr A. Jankowicz traktuje parodię jako krytyczną praktykę interpretacyjną ujawniającą mechanizmy i schematy dyskursu, a nie jako narzędzie „demaskowania prawdy” w sensie pozanaukowym. Taka postawa badawcza świadczy o wysokiej kulturze metodologicznej i dojrzałości naukowej.

Na bardzo wysoką ocenę zasługują także język oraz strona edytorska rozprawy. Praca została napisana precyzyjnym językiem naukowym, z zachowaniem konsekwencji terminologicznej i klarowności wyводу. Aparat naukowy opracowano starannie i zgodnie z obowiązującymi standardami. Bibliografia stanowi rzeczywistą i adekwatną bazę teoretyczną monografii.

Rozprawa doktorska Agaty Jankowicz w pełni spełnia wszystkie wymagania stawiane pracom doktorskim w dyscyplinie językoznawstwo, a jednocześnie wyróżnia się ponadprzeciętnym poziomem merytorycznym, metodologicznym i analitycznym. Oryginalność problematyki, jakość i skala przeprowadzonych analiz, wysoki stopień samodzielności badawczej Doktorantki oraz potencjał wykorzystania zaproponowanych narzędzi analitycznych pozwalają uznać tę rozprawę za pracę o szczególnych walorach naukowych, spełniającą warunki kwalifikujące ją do druku i wyróżnienia.

Podsumowując, stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska mgr Agaty Jankowicz pt. *Dekonstrukcja dyskursu politycznego w rosyjskojęzycznych parodiach audiowizualnych* spełnia wymogi ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (art. 187 ust. 1 i 2, tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 574) i może stanowić podstawę dalszego postępowania związanego z nadaniem stopnia doktora. Wnioskuje więc o dopuszczenie mgr Agaty Jankowicz do dalszych etapów przewodu doktorskiego oraz rekomenduję wyróżnienie rozprawy.

Jolanta Lubocha-Kruglik
dr hab. Jolanta Lubocha-Kruglik, prof. UŚ

20.01.2026 r.